

Ruva Farkas Pál

Máriám

Adjatok egy botot,
vándort a kezembe,
hadd menjek én titóletek
messze idegenbe.
Szebbek ott az erdők
s nyílnak a virágok,
talán meg is halnék,
ha hozzád nem járnék.

Nem tudom, hogy jól emlékszem-e, ha egyáltalán szóba kerül, hogy amióta megvettem az első hűtőgépem, egy amerikai fridzsider a Marx téri fölüljáró melletti üzletben, mi minden történt meg velem, velünk, a kis családom táborát illetően?!

Ezerkilencszázhetvenegyig csak az ünnepnapok idején énekelt dalok riogtatták a lelkemet, de nagyon, amikor odahaza, falun, Anyánk késő nyári estén kint a diófa alatt leguggolt a sötét udvarunkon a tűzhely nyitott ajtaja elé, s egyre csak fújta és fújta a cigaretta füstjét a sejtelmesen égbe nyújtózkodó lángnyelvek felé! A lángok egyre magasabbra nyújtózkodtak, mintha csak ki akartak volna a szabadulni a sparhelt szűk börtönéből a diófa lombjai között egészen a holdig, föl az ég felé az istenekig, ahová Anyám bánatát szánta küldeni keserves panaszaival.

A küszöbről nézve, Anyám volt az ott a tűzben, mint fiatal, vékony karú lány, majd középkorú, sok gyermeket szülő anya, egészen napjainkig, aki kínok között szenved a sok bánattól, ami az évtizedek alatt nyomta a hátát, mint a batyú. A sok sírástól és keserves élettől teljesen elszáradt, mint a kóró, anno, a lovaink jászlában Kígyóson, a temetőnk melletti kunyhóban. Anyám haldokló szellemmé vált, lángoló karjaival elszállni vágyó apró anyókévé zsugorodottságában. Urától elhagyatva, elárvult halálközelségben spirituálét énekelt szenvedéséből fölszálló halálmadárként, alvó gyermekeit megkímélve a szenvedéstől, hogy végignézzünk sorvadó pusztulását. Estenként kiszökött a kisszobából, és belesírta, elpanaszolta, belezokogta a tűzbe, amit a világon senkivel nem akart megosztani, titkait. Talán csak Rongyossal. Egyedül vele osztotta meg panaszait, aki néhanapján eljött Dobostról. Olyankor rágyújtottak, szemben ültek egymással kint az udvaron, a fa alatt. Ha tél volt, akkor az ágy szélén ült Rongyos, Anyánk az ágyban, szoknyáját a hátára terítve. Dalokkal beszéltek egymáshoz, ami elsősorban gyónással ért fel és panasszal. Rongyost Anyám nevelte fel, nővérének, Pulykának volt a fia. Anyánk még Sószéken, a szülőfalujában, amikor még azt hitte, hogy na majd ő, ő aztán megmutatja a rokonoknak, a cigányoknak a telepen, hogy megcsinálja a szerencsését, és azok a bűdös dobozi cigányok, többek között Póskula, az édesbátyja, aki sosem hitt

Anyánk hites urában, abban a „chozéban” (senkiháziban), akit csak így titulált a bátyja, a gyermekei apját, egy szem urát.

– Na majd én megmutatom nektek, gondolta Anyám, hogy igenis megérdemeljük egymást, mert még a teremtő Isten is egymásnak teremtett minket, már kiskorunkban. Azon a szebeni lóvásáron – még hároméves voltam, Józsi meg négy –, amikor a kezünket egymás tenyerébe simították, majd egy piros szalaggal összekötötték, és apáink csak ennyit mondtak: Ha a cigányok Istene, a Devla, a legnagyobb Devla is úgy akarja, akkor legyetek egymáséi, és áldjon meg benneteket, és leljen örömet a lelketek egymásban, Ámen! Tál káde! Legyen így! – mondtak rá igent, az egész kumpániában.

Hát aztán Józsefet elvitte a Devla tőlem, ki tudja, merre a nagyvilágba, mert tizenkét évig nem láttam a szeme színét sem, de néhanapján egy-egy lóvásár alkalmával, ahová drága jó Kusló apám elvitt magával, kósza híreket hallottam róla, messzi idegenből jött, furcsa nyelvjárást beszélő cigány férfiatól, akik az apámmal beszéltek meg üzleteltek. Megfájdította a szívemet, mert jöhettek szebbnél szebb, okosabbnál okosabb fiúk, de kerülgethettek engemet jobbról is, balról is, nem tudtak érdekelni. Olyankor kiszaladtam jó messzire a világból, hogy ne is halljam a szavukat. Így ment ez nagyon sokáig, amikor egy sáros, esős, szeles, késő őszi napon megzörgették a kis házunk ablakát. Apám, mint mindig, felkönyökölt az ágyból, és kikiabált: – Koni? Ki az? – És a régen várt kis barátom, gyermekkori szerelmem beteg apjának a hangját ismertem föl. – Én vagyok, Káló, meg a fiam, Józsi! – Apám kiugrott az ágyból, pedig járni is csak bottal tudott, de még a fokosára támaszkodva is csak nehezen. Kinyitotta az elrekesztelt kiskonyhánk ajtaját, és szinte beestek hozzánk a messziről jött vándorok.

A kis pislogó lámpánk fényében azt láttam, hogy a kis piramnom (szere-tőm), pajtásom, barátom, bizony úgy tartja mindkét kezével a beteg apját, hogy el ne essen. A betegségtől meggörnyedt apja szemével azt kereste, hogy hová ülhet le. – Ül le, testvérem, szólt apám, ide az ágyamra, de várjál csak, ne is az ágyra, hanem a kemencepadkára. Hadd melegítse az átfagyott csontjaidat. – Káló ledobta a hátára terített, teljesen átázott, valaha fekete, nagy gallérú kabátját, fejéről a fekete velúr megkopott kalapját maga mellé dobta, és lassan, komótosan lehuppant a kemence padkájára, a valaha óriás Káló.

Igen megroppant a régi daliás vitéz, mára hajlott, sovány, szomorú arcú, kedvetlenné vált. Akkor régen még a madarak is szerették, mert ahol ő megfordult, ott öröm és boldogság táncolt még a lombok között is.

Apósom, Káló, az első fiamat, Dácsit még megvárta, de már a keresztelőjét nem érte meg. Nesze, fiam, mondta Józsimnak apósom a kórházi ágyon fekvve. Vidd csak haza neki ezt a csirkecombot, a kisunokámnak, hadd erősödjön és nőjön meg olyan nagyra, hogy a csillagokig érjen.

Na, majd én megmutatom, hogy nem élt az apósom hiába, mert annyit gyereket hozok erre a világra, mint amennyi csillag van az égen, de csak azért, hogy soha ki ne hunyjanak a kumpániánk csillagai. S a ducestyo cigányok kumpániájának kunyhói, míg világ lesz a világ, és még azon is túl.

Anyám guggolt a koromsötét udvaron, a hold már régen átfordult a másik oldalára, háttal az ablakunknak, csak a sparheltünk aranyvörös lángjai világították meg Anyánk apró arcának sziluettjét. Háttal guggolt nekem a sparhelt

előtt, csak annyit hallhattam, hogy halkán zokogva sír Anyám, egyenesen a Teremtőnek gyónva éktelen bánatát.

– Drága jó Istenem, milyen igaza lett Póskula testvéremnek, hogy chozénak nevezte Józsimat. Akkor nagyon haragudtam rá, ezért a choze szóért. De végül igazat kell hogy adjak neki, mert becsapott ez a csoze Józsi. Akkor nem hittem Póskulának, mert engemet Apám hároméves angyalkaként neki szánt és adott a szebeni lóvásáron, s őt Józsefnek, engemet Máriának kereszteltek azon a napon. Na lányom, mondta apám, ha csak félig sikerül neked, mint Jézus anyjának, Szűz Máriának, már akkor is boldog leszel, és én nyugodtan halhatok meg. Nem sikerült, drága Istenem, boldogságban leélnem az életemet Józseffel, mert láthatod, betegen, egyedül, itt hagyatva élek. Fiatalon is elhagyott, bizony, sokszor évekre is. Igaz, mindannyiszor visszatért, de most, öregen és betegen megint egyedül vagyok. Szegény Apám, Isten nyugosztalja, tévedett. Józsi csak az álmainak élt, azokat kergette, még akkor is, amikor hanyatt feküdt mellettem, az ég alatt, és átkarolt szerelmesen, életében először. Már akkor éreztem, hogy hiába szeretem. Reménytelenül szerettem, mert ő magányos lovasként járta az útját, kergette elérhetetlen gyermekkori álmait. Káló elherdálta Józsi örökségét, vagyonát, ezért öregségére vátráról, vátrára járt Józsi fiával a fiatalon oly büszke cigány. Józsimnak fáj, hogy gyermekkorában aranysarkantyús, tükrös csizmában, bocskai zsinóros ruhában, karddal az oldalán járhatott iskolába, de főleg azt nem bocsátotta meg soha a szüleinek, hogy elszórták, eljótékonykodták óriási vagyonukat. Soha nem bocsátotta meg Apjának és Anyjának, hogy a dúsgazdagságból a szegénységbe döntötték, fecsérték az életét. Hát így van ez, Devla le! Amióta csak eltávolodott az ég a földtől. Amikor még közel volt az ég a földhöz, az emberek nem becsülték, csak úgy egyszerűen rákenték a gyalázatukat. Ezért Isten a magasba rántotta az eget, elvette tőlünk. Bizony, azóta senkinek, vagy csak nagyon keveseknek sikerül, még életükben, életünkben elérni álmaink 24 karátos csillagszekerét.

Semmi sem lett abból, Devla le, semmi az égvilágon, pedig én mindent megtettem, amit ott akkor a Gerlai-tanya melletti virágos, zöld bokor mellett megfogadtam Neked meg Józsimnak. Mindent megtettem, nem hazudok Neked, hiszen Neked sohasem tudnék hazudni, drága Istenem. Világra hoztam huszonhárom gyereket, inam szakadtával, erőmön felül futottam az élet után. Tanúm rá a nap, a hold, a csillagok, a szél, akiknek állandó társuk voltam. Volt olyan nap, hogy úgy jártam, szálltam, röptem, mint a kis fecskemadár, hogy éhen ne haljanak a kis fiókáim. Bizony többször is fordultam az elemózsiával. Bizony sokat jártam, éheztem és robotoltam, hogy meglegyen a mindennapi betevője a kis pulyáimnak. Igaz, ott fenn az Isten látja, többen is elmentek közülük, még hol pici, hol meg kicsi korukban. A szépséges porcelánbabám, Pillangócskám, meg a göndör hajú Bácsikóm, és a többi kis fecskefiókám is időnap előtt visszavetted, teremtő Istenem. De nem hányom a szemedre, mert csak Te tudod egyedül, csak Te, hogy miért vetted vissza őket. De most itt vagyok, engemet is vigyél el, mert én így betegen már nem tudok repülni, szállni, mert elkoptak a lábaim, drága jó Istenem. Igaza volt az amerikai Matyi bácsinak, aki egy falárával jött vissza Amerikából öregkorában. Itt üldögélt a zugban a kunyhója előtt a botjára támaszkodva. Még nappal is az eget bámulva fürkészte Amerikában maradt álmainak Göncölszekerét. Naponta látta Anyán-

kat ki- és visszarepülni a fészünkbe. Csak annyit mondott neki: – Marikám, kislányom, annyira féltetek, hogy idő előtt elkopnak a kis vékony lábaid, hiszen annyit futsz velük, hogy meglásd, hamar elfognak azok!

Hát igen, elfogytak, de csak a lábaid drága Anyánknak, mert az álmai és a siratói itt maradtak, na és azok a csillagok, így augusztus táján. Habár így augusztusban sűrűn potyognak, és egyre több csillag, drága jó Anyám. Mert hogy is mondjam, most röptél el a Kályi lányod is utánad, mert már annyi ereje sem volt, hogy ő is a sparhelt elé guggoljon. Csak arra futotta neki, hogy kivítesse magát a gyermekeivel a kis kunyhója udvarára a halála előtti egyik estén. Majd fölnezzet az égre, és csak annyit mondott: – Gyermekeim, de szép báránnyelű az ég. – Majd később úgy folytatta: – Nézzétek csak, édes gyermekeim, feljöttek a csillagok, s most pont olyan, mint kislánykoromban, amikor Csasznyiknál voltunk tavasztól késő őszig. Oda húzott ki bennünket Apánk, hogy ne a romungrók között nőjünk fel Dobozon, hogy ne felejtsük el a nyelvünket, mert a romungrók már nem beszélték azt. Már feküdtünk a szekéren egymáshoz bújva, és olyan békés, csendes volt az éjszaka, mint amilyen most itt köztetek. Csak a tücskök muzsikáltak, mint most. Halljátok? S már majdnem álomba ringatott Anyánk, aki átkarolt bennünket a szekerünkön, betakargatott, csucsujgatott minket, s egyszer csak Apánk elkezdte énekelni apjának, Kálónak és nagyapjának, Guranónak a legkedvesebb nótáját: *Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok...*

Kályi másnap utánad röptél, Anyám, a csillagok közé, ahol már sokkal többen vagytok a kumpániánkból, mint akik idelelni mi vagyunk.

Hajlik a diófa ága,
alatta ül sok-sok árva,
ráhajlik annak az ága,
most vagytok csak igaz árva.

Adjatok egy botot,
vándort a kezembe,
hadd menjek én titóletek
messze idegenbe.
Szébbek ott a mezők
s nyílnak a virágok,
talán meg is halnék,
ha hozzád nem járnék.